

Prof. Dr. Raşit Kaya¹

Günümüzde Türkiye'deki iletişim eğitimi ana hatlarıyla ele alacak olursak neler söylediniz?

İletişim öğretim ve eğitimi ya da iletişim fakültelerinde durum nedir gibi bir genel değerlendirme yapmak gerekirse bunun birkaç düzeyde ve tarihsel bir perspektif içinde ele alınmasının yararlı olacağını düşünüyorum. Ayrıca böyle bir söyleşide, teorik bir takım geliştirmeler yapmanın pek de anlamlı olamayacağını buna yeterli yer bulunamayacağını düşünerek o tip konulara daha dolaylı ve kısaca değinip Türkiye'de iletişim öğretiminin geçmişinden bu yana bir muhasebesinin yapılarak onun nasıl kurumsallaştığı üzerinden bir takım değinmelerle, kişisel bir takım anekdotlarla bu alanda daha sonra araştırma yapacak başkalarına, bu alanda öğrenim görenlere yararlı olabilecek bilgilere ulaşılmasında yardımcı olunabilir diye düşünerek, bu şekilde bir çerçeve çizerek başlamak isterim.

Türkiye'de iletişim eğitimi dediğimiz konunun bir akademik disiplin olarak öğretilmesi, eğer İstanbul İktisat Fakültesine bağlı iki senelik gazetecilik enstitüsünü saymazsak, Ankara'da 1965'de öğrenimine başlayan Siyasal Bilgiler Fakültesi, Basın Yayın Yüksek Okulu ile başlar. Saymazsak dedim çünkü bu gazetecilik enstitüsünün aslında bugün bizim anladığımız anlamda iletişim alanını kendi başına bir disiplin olduğu konusunda artık tartışma aşılmış vaziyette ve iletişimin bir akademik disiplin ve inceleme alanı ve de tabii bir ciddi sektör etkinlik alanı olarak kabulü çağdaş, karmaşık dünyamızda tartışılmayacak bir olgu. Ama çok da uzun olmayan bir geçmişte bu böyle değildi. Gazetecilik enstitüsü aslında iletişim eğitimi veya gazetecilik eğitimi yapmak yerine bir takım kamu görevlilerinin kendi mesleklerinde yüklebilmeleri için, araç diye nitelendirilen bir yüksek öğrenimdi. Bu değerlendirme benim değerlendirilmem değil, bu değerlendirme benim de siyasal bilgiler fakültesinin bir öğrencisi olarak Ankara Basın Yayın Yüksek Okulu'nun açılışında, açılış dersini veren Burhan Felek'in. Felek, o zaman gazeteciler cemiyeti başkanıydı ve şehrin muharriri olarak tanınıyordu, bu onun o dönemki saptamasıydı. Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi İletişim alanında Basın Yayın Yüksek Okulu Türkiye'ye bu anlamda ciddi ilk üniversiter kuruluşur dedik, ama bu kuruluşun ilk önerildiği yer Orta Doğu Teknik Üniversitesi'dir. Ve şu anda içinde bulunduğumuz idari bilimler fakültesi çerçevesinde kurulsun istenmiş, o zamanın fakülte dekanı Arif Payaslıoğlu'ndan bizzat duyduğuma göre bu öneri reddedilmiş. Gerekçesi o dönemde Türkiye'de ve ODTÜ'de böyle bir öğretimi yapabilecek yeterli kadronun ve de donanımın olmadığı, üstelik bunun İngilizce yapılmasının da algılanır olmadığı şeklindeki düşüncesi olmuştur. Buna karşılık Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Nermin Abadan Unat hocamızın da girişimleriyle UNESCO tarafından önerilen bu projeye sahip çıkmış ve A.Ü. bünyesi içerisinde siyasal bilgileri fakültesine bağlı bir yüksek okul olarak, Basın Yayın Yüksek Okulu kurulmuş. İlk kurumlaşma bu şekilde başlıyor. Bunun böyle olmasının bir nedeni UNESCO'ya o dönemde yön veren bir düşünce var. O da iletişimin, kitle iletişimimin ulusal kalkınma da sahip olduğu önem ve üstlendiği rol. Bunu sağlamak için ülkelerin iletişim sistemlerini geliştirebilmeleri, bunu sağlayacak elemanları yetiştirmeleri için de yüksek öğrenim kurumlarına da ulaşmaları. Dolayısıyla bu düşünce bu şekilde kurumsallaşmış. Bir de buna ek olarak Türkiye'deki üniversitelerin kendi kurumsal yapılarının dayattığı yapısal zorluklar eklenmiş ve böylelikle bir yüksek okul olarak kurulmuş. Niçin yüksek okul olarak kurulmuş? Çünkü o dönemde üniversitelerde bölüm anlayışı söz konusu değil. Fakültelerin içinde bölümler yok. Bunun ötesinde iletişime bu sözünü ettiğim paradigma çerçevesinde yön veren akademik kuruluşlar daha çok ABD. kökenli ve UNESCO'ya yön verenler de zaten ABD. eğilimli yöneticiler. Ancak işte o dönemde Hıfzı Topuz'un UNESCO'da ciddi bir üst düzey görevi olmasından kaynaklanarak, Türkiye'de böyle bir olanak sağlanmasını isteniyor, işte böyle iki zorunlulukla, bir yüksek okul olarak, bir fakülte bünyesinde oluşuyor. Aslında doğru olan, bir fakültede bölüm olarak yapılanmasıydı. Bu ilk yapılanmadan sonra tabii ki ne var, siyasal bilgiler fakültesinde konunun sosyal bilimin temel alanlarındaki gereken dersler siyasal bilgiler fakültesindeki öğretim üyeleri tarafından rahatlıkla verilebiliyor. UNESCO teknik yardım çerçevesinde,

1 Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Siyasal Bilimler ve Kamu Yönetimi.

mesleki dersleri verecek yabancı uzmanlar bulunuyor. Böylelikle başlangıçta oldukça nitelikli bir öğrenim yapıldığını söylememiz mümkün. Daha sonraki aşamada Türkiye’de özel yüksek okullar çerçevesinde gazetecilik yüksek okullarını görüyoruz. Gazetecilik yüksek okulları aslında, eğitim verme öğretim yapma iddiasında oldukları alanda ciddi katkı yapacak bir kurumsallaşmayı hiçbir zaman gösteremediler. Burada daha çok ne ile karşılaştık, yüksek öğretime giriş şimdiki kadar, zor ve geniş kapsamlı sınavlarla olmasa da sınavla oluyordu ve bu sınavlarda pek de başarılı olmasalar da, maddi durumları iyi olanlara yüksek öğrenim diploması kazandırmak için açılmış, yüksek öğrenim kuruluşları olmaktan pek de öteye gidemedi gazetecilik yüksek okulları. Ama daha sonra anayasa mahkemesi tarafından bu yüksek okulları anayasaya aykırı bularak iptal edilince, bu okullar kamulaştırılarak üniversite bünyelerine alındı, üniversite yapılarının içine entegre edildi. Bu karşımıza neyi çıkardı? Ankara’da İstanbul’da Ankara SBF Yüksek Okulunun yanı sıra, Ankara ve İstanbul’da basın yayın yüksek okullarını çıkardı. Ama Ankara’daki ilk Basın Yayın Yüksek Okulu bile daha henüz kendi kadrosunu tamamlanmamışken ki bu kadroların fazla sayıda alanda özel uzmanlıklarının olmadığı gibi, sosyal bilimlerin temel alanlarında da yeterli olmadıkları söylenildiği halde, yapılmayacak kurumlar içinde dahi Basın Yayın Yüksek okullarının oluşturulması gibi bir sonuç ortaya çıktı. Tabii bu da yetkin eğitim ve öğretim programlarının geliştirilmesini engelledi. Bu ilk aşama, ikinci bir aşama, iletişim eğitim ve öğretiminde, YÖK ile birlikte bu basın yayın yüksek okullarının iletişim fakültelerine dönüştürülmesi. Bir anda, üniversiteler bünyesinde yüksek okul olarak örgütlenmiş, kendi kadrolarına yeterince sahip olamayan, konularında uzmanlaşmış öğretim kadrosunu oluşturmamış kurumlar olarak meslek yüksek okulları bir anda fakülte düzeyine çıkarıldı. Bundan sonra bir başka aşama geliyor gündeme. Yüksek Okulların Fakülte düzeyine çıkarılmalarıyla birlikte alanda lisansüstü eğitime geçildi. Lisansüstü eğitime geçilirken akademik değerlendirmeler dışında idari bir takım kaygılarla hareket edildi. Nedir akademik değerlendirmeler? Örneğin ben kısmi zamanlı bir öğretim üyesi olarak Ankara İletişim Fakültesi’nde ders veriyordum, dolayısıyla da akademik kurullarında da yer alıyordum. Orada hep şunu savundum: lisansüstü, özellikle doktora öğrenimi yapılacaksa, tek bir iletişim doktorası olur, burada sosyal bilimlerin temel alanlarına göre, tarih, sosyoloji, ekonomi, hukuk gibi alt dallara bölünmesi söz konusu olur. Oralarda yetiştirilecek öğrenciler uzmanlaştırılır. Ama bu kabul görmedi bunun yerine idari yapılanmanın kaygılarıyla ne yapıldı, bugün görüntüyü ortaya çıkaran her bölüm yüksek lisans ve doktora eğitimi veren bir ana bilim dalı olarak kabul edilerek, gazetecilik doktorası, radyo televizyon doktorası, halkla ilişkiler gibi doktoralar belirlendi. Bunları haklı çıkarmak için kullanılan gerekçe ise idari kadro bulmak, eleman sayımızı artırabilmek için biz böyle farklı anabilim dalları kurmak zorundayız denildi. Yani akademik bir değerlendirmeden kalkarak lisansüstü bir eğitim kurgulanmadı Türkiye’de, bu tahayyül edilmedi. Onun yerine idari yapılanmanın zorladığı bugünkü yapılanmaya gidildi.

Bir üçüncü aşama, iletişim alanında lisansüstü çalışmalar ilerledikçe doçentlik alanında iletişime de yer verilmesi olmuştur. Bu daha çok pragmatik yönleriyle, oradaki performansıyla dikkati çeken şimdiki Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen Hoca’nın Anadolu Üniversitesini Rektörlüğü’ne denk geldi. Büyükerşen Hoca açık öğretimi de örgütleyen, sürdüren üniversitesinin gereksinimleri çerçevesi içinde, pratik uygulama diye nitelendirilen alanlarda istihdam ettiği çok sayıda adayı doktora diploması aldıklarında, akademik kariyerde yükselebilmeleri için bir kapı açmak istedi ve onun ağırlığıyla bu seferde akademide doçentlik alanı diye iletişimin değişik alanlarından alanlar kuruldu. Bütün bunlar şunu getirdi: İletişim fakülteleri oradaki akademik kadroların oluşumu, formasyonunu oluşturmaları, sosyal bilimlerin temel alanlarından iyice uzaklaşarak aralarına mesafe koyarak yetişen kişilerden akademisyenlerden oluşan bir kadrolaşmayı getirdi. Böylelikle günümüzde iletişim fakültelerinde, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu’nun ilk günlerinde tanık olduğumuz durumdan çok farklı bir konuma ulaşıldı. Yani sosyal bilimlerin temel alanlarında formasyon sahibi olan akademisyenler yerine, başından itibaren çok dar bir disiplin olarak karşımıza çıkan iletişim alanı ve onun kendi içinde uzmanlaşmalarında yoğunlaşmış akademik kadroların ağırlıkta olduğu fakülteler bu da tabii iletişim eğitim alanının eğitim ve öğretiminin çok daha farklı bir biçimde kurgulanmasına ve bunun yapılanmasına yol açan

ciddi bir etmen oluyor. Buna bir de Türkiye'deki üniversitelerin yapılanışı içinde akademik terfilerin alınması, kadroların elde edilmesinin getirdiği dayatmaları katmak gerekiyor. Böyle olunca da karşımıza çıkan, sosyal bilimlerin temel alanlarından daha da uzaklaşan iyice daraltılmış, kendi içinde çok özgün bir iletişim alanı kurgulayarak o iletişim alanında yayın yapma ve atanma terfi koşullarını yerine getirme çabasında olan bir akademik kadro. Bütün bunların bir sonucu olarak iletişim fakültelerinin ders programları da o iletişim fakültelerindeki kadroların niteliğine uygun olarak, yani zorunlu olarak akademik kaygıların ötesinde daha çok idari yapılanmanın gereklerinin yönlendirdiği biçimde oluşan, o akademik kadronun formasyonuna uygun formasyonlar iletişim fakültelerine hakim olmaya başladı. Burada bir parantez daha açmak lazım; hemen küçük bir anekdotu tarihe bilgi notu olarak düşelim. 80'li yılların ikinci yarısıydı, bana bir milletvekili tanıdığım telefon etti, "milli eğitim komisyonunda toplantı halindeyiz, önümüzde bir yasa teklifi var ve bu yasa teklifi Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde bir iletişim fakültesi kurulmasını öngörüyor ve bir karar vermeden önce senin de fikrini almak istedik" dedi. Yakından tanıdığım birisi olduğu için böyle bir gereksinim duymuş. Ben kendisine teşekkür ettim ama böyle bir tekliften haberim bile olmadığını söyleyip "bana biraz zaman tanıyın, ben ODTÜ içinde bir araştırma yapayım" size önerim dedim. Ve hemen ODTÜ'nün o zamanki rektörüne telefon ettim, biraz da sitemkâr "biçimde, ODTÜ'de böyle bir oluşum var, böyle bir girişim söz konusu, bu konuda bana hiçbir şey danışmadınız, sormadınız" dedim. Fakat asıl şaşırın rektörün kendisi oldu. Çünkü onun da haberi yoktu. Birlikte o milletvekiline döndük ve teklifin ciddi olduğunu anladık. Meğerse kendi YÖK başkanlığı döneminin sonuna gelmiş olan İhsan Doğramacı "Bilkent'te böyle bir iletişim fakültesi tutar mı?" diye düşünüyormuş. Bunun da deneyini yapmak için aracılıyla meclise böyle bir kanun teklifinde bulundurtmuş. Durumu öğrenince ODTÜ'nün içinde böyle bir değerlendirme yaptık. Öncelikle benim fikrim soruldu ve ben de onlara şöyle bir yanıt verdim: "Bugün (o tarihler için geçerli olan rakam) Türkiye'de 6 tane iletişim fakültesi var. Bu iletişim fakültelerinin akademik kadroları bile yeterli değil. Bu ek olarak 6 iletişim fakültesinin mezun ettiği öğrenci sayısı da bana göre Türkiye için şu aşama da yeterli, belki de daha da fazla. Dolayısıyla yeni bir iletişim fakültesi kurulmasına hiç gerek yok. Üstüne bunun ODTÜ'de ve İngilizce eğitim yapılacak bir biçimde oluşturulmasının koşulları da yoktur. Çünkü böyle bir şey kurulduğunda hemen öğrenci alınması talebi gelecektir siyasi baskı olarak, ama öğretime başlayabilecek kadroları oluşturabilmemiz için çok daha uzun bir zamana ihtiyacımız var" dedim. Bu gerekçeleri söyledim ve sanırım ODTÜ'dekileri ikna ettim. ODTÜ'nün görüşü olarak bu kanun teklifinin geri çekilmesi sunuldu ve teklif geri çekildi. Şimdi kaç tane iletişim fakültesi olduğuna biliyoruz ben altı tanesine fazla derken. Bugün Kıbrıs'takileri saymazsak bile sayıları kırkı geçti.

Dolayısıyla yüksek öğrenimin yine akademik ve yine sektörün tırnak içinde "gereksinim ve kaygılarından bağımsız Türkiye'de iletişim fakülteleri oluşmuştur. Şimdi bu iletişim fakültelerinin büyük bir kısmının eğitim ve öğretim açısından, programlarının nitelikleri açısından yeterli olmadığını, çok ciddi sorunlu olduğunu söylemek yanıltıcı olmayacaktır. Ama daha da önemlisi, önemli bir kısmının, tam anlamıyla facia olduğunu söylemek gerekiyor. O kadar ki gerçek anlamıyla iletişim alanında formasyon edinmiş akademisyenlerin bulunmadığı birçok fakültede öğrenim yapılıyor, mezun veriliyor, ders programları var, ama bunları ciddi bir akademik değerlendirmeden geçirmek mümkün değil. Çünkü zaten ortada formasyona sahip öğretici kadro yok ise, o zaman programı beklemek gerçekçi olmayacaktır. Dolayısıyla günümüzdeki temel sorun bu. Bir de tabii buna Türkiye'deki kurumsal baskılardan kaynaklanan durumu eklemek gerekir. Bu da nedir? İletişim alanı, iletişim alanında konvansiyonel yaklaşımlar ya da ana akım dediğimiz yaklaşımlar uzun süre egemenliğini kurmuş iken, yetmişlerden sonra eleştirel yaklaşımlar iletişim alanında devreye girdi. 1970'lerle birlikte eleştirel yaklaşımlar iletişim çalışmalarına yeni bir soluk kattı, yeni bir çeşni kattı. İletişim alanının bir akademik disiplin olarak oturmasına, olgunlaşmasına, zenginleşmesine büyük katkılarda bulundu. Bu çerçevede ekonomi politik dediğimiz yaklaşımlar daha ağırlıklı bir görünüme kazandı. 80'li yıllarda iletişim alanının yapılanmasında ve bütün dünyadaki değişimle paralel olarak neoliberalizmin kurduğu bir hegemonya sonucu akademik çalışmalar ciddi etkillemeler geçirdi. Bunlar daha çok akademik dünyada ya niceliksel yönleri ağır basan çalışmalar başat bir özellik kazandı içerik analizleri vs. ya da o dönemin bir başka özelliği olarak tüm sosyal bilimlerin

temel alanlarında damgasını vuran yaklaşımlar çerçevesi içinde niteliksel söylem analizleri, içerik analizleri iletişim alanındaki akademisyenlerin ağırlıklı çalışma alanlarını oluşturdu. Böyle bir ortamda Türkiye’de akademik terfi almak, kadroya atanmak gibi biraz önce sözünü ettiğimiz diğer akademik kısıtlar, zorlamalar da eklenince Türkiye’de iletişim fakültelerinin, genç yeni yetişmekte olan kadroları kökenleri itibarıyla sosyal bilimlerin temel alanlarında esasen bu kadar uzak yetişmişken, şimdi kendileri daha da uzak olarak çalışmalarını yapmaya başladılar. İletişim alanının kendine özgü bir disiplin olması, iletişim fakültelerinin bu konuda onlara bir meşruiyet alanı sağlamış olmasından da yararlanarak, sosyal bilim alanından kopuk, iletişimin gerektirdiği o bütünlükten uzak, kendine özgü dar çalışma alanı çerçevesi içinde, akademik terfiler almak için yayınlar yapmaya başladılar. Bu türlü kendi formasyon alanını oluşturmuş öğretim kadrolarının yetiştirdiği öğrenciler de yine böyle daraltılmış, sosyal bilimlerin temel alanlarıyla mesafeli öğrenciler olarak yetişmeye başladılar. Bu da günümüzde niteliksel çerçevede sosyal bilim alanlarıyla aralarına konan bu mesafe iletişim alanını, o alanda var olan akademik programları, lisans düzeyinde de, yüksek lisans ve doktora düzeyinde de akademik düşünce alanının içinde dar bir yere yerleştirdi, sığlaştırdı, sonunda sosyal gerçekliği kavramaktan uzak oluşturulan akademik programlarla gerçekleştirilen iletişim eğitime dönüşü.

Burada tabii hemen başka bir konuya geçebiliriz. Bu dönüşümü yönlendiren, teşvik eden bir başka faktör daha var. O da iletişim alanı elbette önce bir sosyal bilimdir, akademik disiplindir, alandır. Ama aynı zamanda iletişim bir faaliyet alanı, bir etkinlik, koskocaman, büyüyen, başat hale gelen bir sektör. Dolayısıyla bu sektör çerçevesi içinde iletişim sadece bir akademik bir disiplin olmaktan çıkıp, edinilmesi arzulanan, gereken bir beceri olarak da değerlendirilmeye başlandı. İletişim fakültelerinde iletişimin kapsamını daraltan türden akademik üretimler yapılırken, öte yandan iletişimin bu beceri boyutuyla ilişkili olan, özellikle de sayıları artmış bu kurumlardan mezun olacakların gelecek kaygılarının, iş beklentilerinin karşılanmasının hedeflenmesi gibi meşru bir nedeni olan ortamdaki söz etmek gerekir değerlendirmemiz içinde. Buradan da uzak kaldık. Niçin uzak kaldık? Çünkü o hibrit yapı, o ikili melez yapı, uygulamaya yönelik kadrolaşmayı, o yöndeki donanımları da iletişim fakülteleri yeterince sunmadı. Yani sosyal düşünür anlamında akademik kadroları yeterince yetiştiremediğimiz, yetiştirdiklerimizi giderek dar bir çerçevenin içinde derinleşmeye, uzmanlaşmaya zorladığımız bu kurumsal yapıyla, fakülte olarak örgütlenmeyle meslek yüksek okulu olarak örgütlenmenin ayrışmasına gidememekten kaynaklanan nedenlerle sektörde gereksinim duyulacak ara iş gücü elemanların yetiştirilmesine yönelik programlar da oluşturamadık. Çünkü öğretim kurumuna, bu donanımı vermedik, iki bu donanımı bir formasyon olarak öğretime dönüştürecek öğretici kadroları da yetiştiremedik. Böyle olunca bu yönden de günümüzdeki iletişim fakülteleri hem kurumsal yapıların hem Türkiye’deki başka akademi dışı kurumların zorlamasıyla çok ciddi, ne olduğu belli olmayan, şekilsiz, kendi vokasyonunun ne olduğunu tanımlayamamış kurumlar olarak varlıklarını sürdürüyorlar. Ciddi bir kimlik bunalımı var. Bu ciddi kimlik bunalımı yapısal yeni düzenlemelerin olanağı olmadığı sürece de, neşter vurularak çözülebilecek yeni yapılanmalara da olanak tanıyor. Bunu söylerken herhangi bir ayırım da gözetmek istemiyorum. Şu anlamda: kimisi tırnak içinde gelişmiş iletişim fakültesi olarak tanınıyor tarihi, büyük şehirde olmasından dolayı vs. kimisi gelişmekte olan olarak tanıyor ama hiç birisinin kadrosu yeterli değil. Bugün en eski, en köklü Ankara İletişim Fakültesi öğretim kadrosu açısından çok ciddi sıkıntılar içinde. Yerine yenilerini yetiştirme konusunda çok sıkıntılı ki yeni yetişenlerin de düşünce ufukları sosyal bilimlerin temel alanlarında oldukça kopuk, çok özel iletişim olarak nitelenen ama kimlik bunalımı yaşayan bir biçimde gerçekleşiyor. Böyle öğretim kadroları oluştururken bile sıkıntı çekiliyor. Var olan kadroları da giderek kaybediyorlar. Kimi doğal ayıklanma süreci, nasıl ayıklanma süreci yaşanıyor? Vakıf üniversiteleri olarak bilinen yüksek öğretim kurumlarında çok sayıda iletişim fakültesi kuruluyor buralara kan kaybı oluyor. Bir de sektörün gereksinimleri diyerek, o alanda öğrenim görececek genç insanlara garantiler verebilecek bölümler, programlar karşımıza çıkmaya başladı. Şimdi devlet üniversitelerine tanımayan bir olanak olarak bu vakıf üniversitelerinde iletişim fakülteleri dışında da iletişim bağlantılı alanlarda öğrenim yapma olanağı, bölümler şeklinde örgütlenerek verilmeye başlandı. Alanlar iyice daral-

tilarak ara iş gücü olma niteliğinin ötesinde temel sosyal bilim formasyonu ile hiç tanışmamış çok sayıda genç insanı iletişim alanının gelecekteki uzmanları olarak yetiştirme vaadiyle açılmış birçok bölüm var. İstanbul'da bu daha yaygın ama sadece İstanbul'a özgü değil. Başka kentlerde de, bu vakıf üniversitelerinin olduğu kentlerde de bunu karşımızda görüyoruz. Bunda tabii iletişim alanında "neyi nasıl yetiştirecek? Neye ihtiyaç var?" oturup bir genel muhasebe yapmayı, bu kimlik sorunlarına neşter atmaya, olanak vermeyen bir kaotik durum yaşıyor. Maalesef bu böyle ve ben bunları böyle de olsa, başka biçimlerde de olsa hep başka platformlarda dile getirmeye çalıştım. Bunları ben tabii daha rahat söyleyebiliyorum. "Niye daha rahat söyleyebiliyorum?" Çünkü akademik formasyon olarak, ilgi alanım olarak kitle iletişim alanı da benim ilgi alanlarımdan biri tek uzmanlık alanım değil, benim esas konum siyasal teoridir, doçentlik alanım. Profesörlük siyaset bilimi ve yönetim bilimleridir. Lisansta uluslararası ilişkiler okudum. Dolayısıyla dışardan farklı bir yapılanmanın içinden bakan birisi olarak, Ankara İletişim Fakültesi'nde ve Gazi İletişim Fakültesi'nde lisans ve yüksek lisans düzeyinde dersler vermiş birisi olarak, konuyu alanı içinden de tanımış birisi olarak ben rahatlıkla böyle eleştiriler, değerlendirmeler yapıyorum. Bu eleştiriler değerlendirmeler, orda birçoğu benim eski öğrencim olan okulların şimdiki yönetici konularına gelmiş değerli akademisyenleri rencide etmemeli. Ben tam tersine onların belki de dile getiremediği şeyleri onlar adına daha serbest söyleyebiliyorum.

İletişim eğitiminde sektör akademi iş birliği çok tartışılan bir konu. Bazı üniversiteler özellikle vakıf üniversiteleri bünyesindeki iletişim fakülteleri ve büyük şehirlerdeki iletişim fakülteleri sektörle iç içe eğitimi götürüyor. Bu durum doğal olarak iletişim eğitimin niteliği üzerinde etkili oluyor. Bu durum ise bir taraftan fakültelerin sektöre personel yetiştirme sorumluluğu olmadığı ve öte taraftan fakültelerin sektörün çok uzağında, tabiri caizse "sektöre düşman yetiştirdikleri" gibi iki farklı görüşü üretiyor. Sektör akademi iş birliği sizce olmalı mı? Eğer olmalıysa hangi düzeyde ve nasıl olmalı?

Şimdiye kadar söylediklerimden konuya nasıl yaklaşacağım, aşağı yukarı, çerçeve olarak çıkıyor diye düşünüyorum. Ancak bir kere şunu söyleyeyim, böyle bir sorun reel bir sorun, var olan bir sorun. Var olan yadsınamayacak ve uzak durulamayacak bir tartışma. İkincisi bu sadece iletişim alanının, iletişim fakültelerinin bir sorunu değil. Bu başka öğrenim dallarında da geçerli olan bir kaygı ve var olan bir tartışma. Bunu böyle belirledikten sonra "iletişim alanına özgün olan nedir?" diye sorduğumuzda iletişim alanının kendi doğasından gelen bir farklılık var. İletişim alanı bir yönüyle sosyal bilimlerin tümünden, temel alanlarından kaynaklanan etkileriyle ilişkili, disiplinler arası, günümüzdeki önemi dolayısıyla da kendi başına bir disiplin kazanmış bir düşün alanı. Bu yönüyle üniversitelerde özgün bir öğrenim ve araştırma birimi olarak var olmayı hak eden bir konumu var. Öte yandan iletişim günümüz çağdaş dünyasında bir sektörün gerektirdiği çeşitli becerilerin genel çerçeve şemsiyesidir. İşte bu melez dediğim, hibrit yapısı bu tartışmayı daha önemli ve canlı kılıyor. Ama Türkiye'de ki üniversitelerin yapılanmasında temelde olan hata, yani esnek, bu türden yapılanmaya olanak vermeyen bir başlangıç ve kurumsal zorunlulukların hep yönlendirdiği bir gelişme biçimi üniversitelerde başka sorunlarla da birleşti. Örneğin üniversite sektör iş birliği dediğinizde akla sadece öğrencilerin öğrenimleri sırasında kendilerine iş hayatında lazım olacak bilgileri becerileri kazanmaları gelmiyor. Tam tersine öğretim kadrosuna, kendisine ekstra gelir alanları, çalışma alanları açmak için elde edebilecekleri projeler geliyor, hatta bu durum başat olarak karşımıza çıkıyor. Öyle olunca var olan temel bir sorunun içinde, mevcut akademisyenler için bu boyutunu, maddi konularıyla da çok yakından bağlantılı bu konumunu elbette düşünsel, üretimlerinin de önünde bir yerde tutmak zorunda kalıyorlar. Böyle olunca da ortaya çok ciddi rol tanımları da çıkıyor. Kimlik bunalımını daha da derinleştiren bir şey çıkıyor. Tabii İstanbul'daki okullar, İstanbul'un ülke içindeki yeri, konumu açısından ister istemez bu tür- lü etkileşime çok daha açık ve yeni olanaklar sunabilecek bir yapıda. Öyle olunca da oradaki akademik çevrelerin sektör akademiya ilişkisi çerçevesi içinde, sektörün yönlendirilmesine çok daha açık olması hiç de yadırganacak bir durum değil. Buna karşılık İstanbul'daki kadar bu olanakları bulunmayanların yoğun olduğu yerde olaya doğrudan eleştirel bir bakışla yaklaşmalarını

sağlayacak durumlar, İstanbul dışındaki iletişim fakültelerindeki akademisyenlerin daha yüksek sesle seslendirdikleri bir duruş oluyor. Bu durumu kınanacak bir durum olarak değerlendirmek gerekir diye düşünüyorum. Niye? Çünkü sorunun temeli orada değil. Neşterin vurulması üniversite sistemin yapılandırılmasıyla alakalı. Ama ben bunu söylerken bir başkası da bana haklı olarak diyecek ki Türkiye'nin temel sorunları da var. Üniversite sorunu sadece bunlardan bir tanesi. Tek başına, diğer sorunlar çözülmeden neşter vurulamaz. Aynı bir gündem maddesi olarak üniversitelerin yeniden yapılandırılmasının söz konusu olması gerekir. Acil ve ciddi bir gündem maddesi olarak. Bu yeniden yapılanma içinde iletişim fakültelerinin elbette yeniden değerlendirilmesi gerekir. Her şeyden önce sayılarının değerlendirilmesi gerekir. İkinci olarak vokasyonlarının tanımının kavuşturulması gerekir. Yani üniversiter bir kurum mu yoksa meslek yüksek okulları mı? 1980'lerde iletişim fakülteleri daha oluşmadan önce basın yayın okulları lobi yaparlardı. Basın yayının yüksek okullarına fakülte statüsü verilmesi için. Gülümseyerek hatırlıyorum, bir yüksek okulunun müdürü Eskişehir'de ki UNESCO iletişim komisyonunun düzenlediği uluslararası bir toplantıda, bir panelde "basın yayın yüksek okulları fakültetatif kurumlardır" diye bir beyanda bulunmuşlardı. Bende aynı panelde aman sakın başka yerde bunu bir daha sakın söyleme, kimse duymasın demiştim. Fakültetatif ihtiyarı demektir. Halbuki üniversiter kurumlardır demesi gerekiyordu. Üniversiter bir kurum olması talebinde bulunan onun için fakülteleşmek isteyen kurumun başındaki akademisyen, şimdi rahmetli olmuş, kendi alanında yetkin bir hukukçuydu, iletişimci değildi, öyle bir karmaşa yaşıyordu, kafasında ve dilinde. Dilinde düşünceyi yansıttığını düşünmek mümkün. Bir kimlik bunalımının çok güzel bir göstergesiydi. Öyle bir ortamdan geldik. Hiçbir zaman bunları ciddi tartışma konumuna sokamadık. Hep günü birlik sorunlarla nasıl baş ederiz ve onları aşabiliriz diye bir çaba içinde oluşarak günümüzde kırk küsur sayıda iletişim fakültesinin olduğu, ordan çıkan mezun nasıl bir donanımına sahip olması gerektiği, nasıl bir emek gücü, beyin gücü olması gerektiği konusunda, ortaya anlaşılabilir, ortak paydaları olabilen, nüanslarla tabii ki ayrılabilir, bir yaklaşım koyamadık. Böyle bir yerde nereye neşter vuracaksınız? Hangi görüş, hangi yaklaşım doğru diyeceksiniz? Doğrusu pek kolay yanıt verilebilecek bir konu değil.

Bu sorunların giderilmesine dönük çözüm önerileriniz nelerdir?

Türkiye'nin temel sorunu bütün bunların çok daha rahat, daha özgürce tartışılacağı demokratik ortama ulaşmamızı gerektiriyor daha baştan. Üniversiteler içinde de toplum içinde de bu tür tartışma ortamlarının olması gerekiyor. Ama bu sadece düşünce planında bir demokratik tartışma ortamıyla gerçekleştirilecek bir şey değil. Bu çeşitliliğe olanak verecek, bir gruplaşmaya, yapılaşmanın temelinin bir şekilde atmamıza bağlı. Sırf iletişim açısından değil. Üniversitelerin farklılaşabilmeleri, çeşitlenebilmeleri lazım. Tek bir yüksek öğrenim kurumunun şemsiyesi altında, tek tip üniversite gibi bir örgütlenmeyle olmaz. Örgütlenmenin bu anlamda, kendi, içten gelen, itici güçleriyle ki bu potansiyel gücü temsil eden, buna uygun olarak nerede, hangi alanda güçlüyse o çerçevede bir vokasyonunu kendisine uygulayabilecek özerkliğe ve özgürlüğe kavuşmasını bağlı. Böyle olduğu zaman, kurumlar ister istemez kendi tanımlarını yapacaklardır ve bu yapılan tanımlar o alandan ister sektör açısından olsun, ister toplumun geneli açısından olsun yapılabilecek taleplerin neler olduğunu gösterecektir. Yani bir kurum kendisini şöyle tanımlamışsa kendisinden ancak şunu beklerim. Daha başka türlü bir beklenti içinde olursam, o onun özgürlüğüne müdahale olur diyerek onu o şekilde kabul edecek. Ama bu farklı örgütlenme modellerine ulaştığımız anda, ister istemez kendi içinde ekoller oluşacak, anlayışlar oluşacak, farklılaşmalar oluşacak, o farklılaşmaların içinde taleplere yanıtlar oluşacak, o yanıtlara göre de yeni modeller örgütlenmeler oluşacak. Böyle bir anlayışa ulaşmadan, yine tek tip genel bir tanımın içinde şöyle olmalıdır, böyle olmalıdır ya da her ikisinin bir sentezi yapılmalıdır gibi görüşlerin hiçbir anlamı olmayacaktır, sadece tartışmayı yeniden üretecek, konuları kemikleştirecek, tartışma da kutuplaşmaları gündeme getirecektir. Bu kurumlardan uygulamaya açısından toplumla toplumun içinde endüstriyel sektör mü, yoksa toplumun gereksinim duyduğu Üniversiter kurumlar olarak mı faaliyetlerini yürütecekler ya da başka türlü topluma yol gösterici hizmetler mi üretecekler? sorularının sağlıklı bir değerlendirmesinin yapılmasına ortam oluşmaz. Ama konumuzu özetlersek, iletişim fakültelerinde gözükün,

programlara yansıyan kimlik bunalımının temelinde bu okulların kendilerini meslek öğretimi yapan bir kurum olarak mı tanımladıkları, yoksa üniversite bir kurum olarak mı kendilerini görmek istediklerine bağlı ve bu ayrımı yapabilme özgürlüklerine sahip olmaktan geçer.